

**การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทาง
พระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**
**A Development of the Ethical Principles Based on
the Buddhist Thoughts for the Sustainable Development**

¹พระมหาพรชัย สิริวโร (ศรีภักดี), ²พระมหาขวัญชัย กิตติเมธิ
(เหมประไพ) และ ³เพ็ญพรรณ เพื่องฟูลอย

¹Phramaha Pornchai Sirivaro (Sripakdee), ²Phramaha Khwanchai
Kittimedhi (Hemprapai) and ³Penphan Fuangooloy

¹บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

²คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

²Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

³วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³Suphanburi-Srisuvarnabhumi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: khwanchai.hem@mcu.ac.th

Received: January 30, 2025; **Revised:** April 16, 2025; **Accepted:** April 21, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) เพื่อขับเคลื่อนความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในศาสนาที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบจริยศาสตร์ประกอบด้วย ก) องค์ประกอบจริยศาสตร์ประกอบด้วย (1) องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย การกระทำที่ดี (กุศล) และไม่ดี (อกุศล) (2) องค์ประกอบทางสังคมและการเมือง คือความเสมอภาค สิทธิ และเสรีภาพ (3) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ คือ การดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายและพึ่งพาปัจจัยภายนอกให้น้อยที่สุด เน้น "ชีวิตที่มีศีลธรรม" มากกว่า "ชีวิตที่ดี" ซึ่งเน้นความสุขสบายทางวัตถุ (4) องค์ประกอบทางการศึกษา คือการศึกษาในพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของแต่ละบุคคล ส่วนคุณค่าจริยศาสตร์ ประกอบด้วย ก) คุณค่าด้านความจำเป็น คือคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ข) คุณค่าด้านหน้าที่ คือบทบาทและหน้าที่ทางสังคม 2) หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

ก) เกณฑ์แบบสัมพัทธ์ คือความดีขึ้นอยู่กับสถานะของปัจเจกบุคคล และสังคมเป็นผู้กำหนดว่าอะไรดีไม่ดี
ข) เกณฑ์แบบสัมบูรณ์ ตามหลักสากลอ้างถึงหลักกรรม และการทำงานของจิต เกณฑ์จริยศาสตร์จึงพิจารณาว่าความดีในพุทธศาสนามีทั้งมิติสัมพัทธ์และสัมบูรณ์ระบุถึงการที่ปัจเจกบุคคลกับสังคมมีบทบาทในการกำหนดความดี แต่ต้องไม่ขัดกับกฎธรรมชาติหรือเป้าหมายสูงสุดคือการพ้นทุกข์ 3) การขับเคลื่อนความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ก) ความสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางกายภาพและจิตใจผ่านการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ต้องคำนึงถึงทั้งความดีส่วนบุคคลและความดีในระดับสังคม รวมถึงความขัดแย้งระหว่างความดีกับหน้าที่ และ ข) ความสัมพันธ์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนทางด้านความรู้ ด้วยการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษาดูด้วยหัวใจและศาสนาสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาสังคมได้

คำสำคัญ: จริยศาสตร์; ฐานคิดทางพระพุทธศาสนา; การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

The three objectives of this research article were purposely made: 1) to study the components and values of ethics based on Buddhist concepts in order, 2) to develop ethical principles based on Buddhist concepts, and 3) to promote sustainable development and to drive the relationship between ethical principles based on Buddhist concepts that promote sustainable development. This research employed the qualitative research methodology done by studying documents and by interviewing expertise in the related religions. In the research, it was clearly found that 1) Ethical components, consisting of (1) a Main components, consisting of good (wholesome) and bad (unwholesome) actions; (2) Social and political components, namely equality, rights, and freedom; (3) Economic components, namely living a simple life and relying on external factors as little as possible, emphasizing a “moral life” more than a “good life”, which emphasizes material comfort; (4) Educational components, namely education in Buddhism focuses on developing the wisdom and morality of each individual; and ethical values, namely 1) Necessity values, namely values related to things necessary for life; 2) Functional values, namely values related to roles and duties in society. Ethical criteria based on Buddhist thought to promote sustainable development consist of (1) Relative criteria, which are individual judgments and social judgments that propose that society determines what is good and bad. (2) Absolute criteria, which are related to the principle of karma and mental definition. Ethical criteria, therefore, consider that goodness in Buddhism has both relative and absolute dimensions, indicating that individuals and society play a role in determining goodness, but must not conflict with natural law or the ultimate goal of escaping suffering. 3) Driving the relationship of ethical criteria based on Buddhist thought to promote sustainable development found that (1) the relationship and sustainable development in physical and mental aspects, which is considered through personal goodness and social goodness, including conflicts between goodness and duty, and (2) the relationship of ethics to promote sustainable development in terms of knowledge. As a role of religion and Buddhist principles should be promoted by enabling temples and religions to participate in supporting education and social development.

Keywords: the Ethical; the Buddhist Thoughts; the Sustainable Development

บทนำ

ศาสนาได้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับการเคลื่อนไหวทางสังคม ในแต่ละช่วงมีการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมาย และหลักการปฏิบัติที่โยงเข้ากับบริบททางสังคม ทั้งในมิติทางด้านความเชื่อและคุณค่าทางสังคม ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นของการตรวจสอบข้อมูลพบว่า ในโลกสมัยใหม่นั้นศาสนามีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้น โดยจะพบจากการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นส่วนหนึ่งมาจากการเคลื่อนไหวภายในองค์กรศาสนาที่กลายเป็นโลกทัศน์ในการส่งต่อไปยังความเปลี่ยนแปลงในที่สุด (Zald and McCarthy, 1987) ซึ่งในการศึกษาศาสนาในสังคมสมัยใหม่จึงเป็นการศึกษาในกรอบการเข้าใจบริบททางยุคสมัยมาจากการเคลื่อนไหวของแนวคิดโดยเฉพาะแนวคิดทางศาสนา จากข้อสังเกตของนักวิชาการพบว่า โลกปัจจุบันมีศาสนามากขึ้น และศาสนานั้นถือว่าเป็นหนึ่งในองค์กรผู้นำทางด้านการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งการเคลื่อนไหวภายในองค์กรทางศาสนานั้นถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและสร้างอำนาจให้กับศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบหลังยุคสมัยใหม่นั้นเป็นคำอธิบายผ่านการให้ความหมายทางสังคมที่ปรากฏในงานวรรณกรรม การเมืองและศิลปะ จากการศึกษาการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ปรากฏผ่านวัฒนธรรมที่ปรากฏออกมานั้นล้วนมีองค์ประกอบที่หลากหลาย และจะพบว่าส่วนประกอบทางศาสนาเหล่านั้นประกอบด้วยระบบเชิงโครงสร้างอันมีอยู่ภายในวัฒนธรรมนั้น (Bal, 2005)

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น นำไปสู่การแสวงหาคูณค่าในฐานคิดทางศาสนาที่เหมาะสมกับสังคมร่วมสมัยจึงเป็นการเรียนรู้ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางทฤษฎีตลอดเวลา อย่างทฤษฎี จริยศาสตร์โลก (a global ethics) เป็นการพิจารณาคำสอนศาสนาสู่ความเป็นสากล ซึ่งถูกนำเสนอจากฮันส์ คุง (Hans Kung) ว่าศาสนามักจะละเลยที่มาของความขัดแย้งทางโลก ทำให้ไม่สามารถที่จะสร้างจริยศาสตร์โลกขึ้นได้ โดยตั้งคำถามบนแนวคิดที่ว่าเราจะสร้างโลกให้ดีขึ้นได้อย่างไร เป็นที่มาของการเสนอทฤษฎีศีลธรรมแบบบาง (thin morality) และศีลธรรมแบบหนา (thick morality) ที่วาลเซอร์ (Michael Walzer) ต้องการให้มนุษย์ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม เช่นเดียวกับในทุกศาสนาเมื่อกล่าวถึงจริยธรรมที่ยอมรับว่าเป็นสากล เช่น ห้ามฆ่า ห้ามขโมย ไม่พูดเท็จ ไม่ประพฤติผิดในกาม อันเป็นข้อตกลงที่สามารถเป็นพื้นฐานของจริยธรรมโลกได้เช่นเดียวกัน ขณะที่ศีลธรรมแบบอื่นที่ถูกเพิ่มเติมเข้ามาผ่านแนวคิดทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนาและการเมืองถูกเพิ่มเติมเข้ามาตามยุคสมัย และเวลาที่แตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม เรียกว่า ซึ่งไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องเห็นร่วมกันในประเด็นเรื่องความแตกต่างทางด้านปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การทำแท้ง การรณรงค์ นันไม่ควรเรียกร้องให้ชาติ วัฒนธรรมและศาสนาอื่นมาปฏิบัติเหมือนกันเช่นกัน (Kung, 1990)

โครงการวิจัยจึงเน้นแนวคิดเรื่องการแสวงหาคูณค่าในฐานคิดทางพระพุทธศาสนาผ่านการเข้าใจบริบทสังคมที่เน้นคุณค่า (value) อันเป็นคุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2543) โดยคุณค่าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านลักษณะการเข้าใจคำว่า "ดี" นั้นผ่านการพิจารณาในแง่ของข้อความที่เสนอว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี หรืออะไรคือความดีขั้นพื้นฐาน เพราะหากเราสามารถเข้าใจคำว่า "ดี" ผ่านความรู้สึกก็จะมีคุณสมบัติที่แตกต่างหลากหลาย แต่หากตีมาจากกฎเกณฑ์ต่างๆ ก็จะมีระบุชัดเจนลงไปในเรื่องของความสมจริงเชิงประสบการณ์ด้วย โดยในที่นี้จะพบคุณค่าเหล่านี้บนแง่การให้ค่าผ่านการใช้อิสระในการตัดสินใจของแต่ละคนกับการตัดสินใจผ่านเกณฑ์เชิงภววิสัยที่เป็นความจริงที่มีอยู่แล้วทางธรรมชาติ แง่คิดนี้จะพบว่ามีคำแนะนำผ่าน

ลักษณะทางศาสนาที่พยายามทำให้ภววิสัยถูกวางไว้เป็นคุณค่าจริง (เซน, 2562) โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งในแง่ของการดำเนินชีวิตด้วยการพัฒนาทัศนคติเชิงคุณค่าทั้งในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและสิ่งแวดล้อม ตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยให้คนในสังคมได้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และรักษาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน โดยยกปัญหาพื้นฐานจังหวัดชลบุรีว่ามีนโยบายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความสามารถ และคุณธรรมผ่านคุณค่าบนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ พร้อมยังมีการส่งเสริมโครงการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

ปัจจุบันชลบุรีมีประชากรประมาณ 1,535,445 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2561 จากกรมการปกครอง) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผู้โยกย้ายเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทว่าเมื่อพูดถึงผู้คนพื้นถิ่นจริงๆ ของชลบุรีแล้ว จะพบว่าคนชลบุรีมีอาชีพผูกพันอยู่กับท้องทะเล นาไร่ ทำปศุสัตว์ และทำเหมืองแร่ โดยลักษณะนิสัยของคนเมืองชลดั้งเดิมได้ชื่อว่าเป็นคนจริง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ประหยัดอดออม เอาการเอางาน หนักเอาเบาสู้ มีความเป็นมิตร และพร้อมต้อนรับผู้มาเยือนเสมอ แม้ทุกวันนี้สภาพบ้านเมืองของชลบุรีจะเจริญรุดหน้าไปมาก อีกทั้งมีผู้คนต่างถิ่นโยกย้ายเข้ามาอาศัย ผสมกลมกลืนกับชนดั้งเดิม ทว่าคนเมืองชลก็ยังรักษาขนบธรรมเนียม และประเพณีอันดีงามของตนเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น สะท้อนออกมาในรูปแบบงานเทศกาลประจำปีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญกลางบ้าน และงานเครื่องจักสานพนัสนิคม งานประเพณีวันไหล (งานก่อพระทรายวันไหล) ในช่วงหลังวันสงกรานต์ งานประเพณีกองข้าวอำเภอสัตหีบ งานประเพณีวิ่งควายอันคึกคัก สนุกสนาน รวมถึงงานแห่พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และงานกาชาดชลบุรี เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความโดดเด่นของคนชลบุรีได้อย่างชัดเจน

คนเมืองชลในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธมากถึง 96 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และอื่นๆ โดยผสมผสานความเชื่อความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าไปในศาสนาที่ตนนับถือด้วย เช่น เมื่อถึงช่วงเทศกาลกินเจประมาณเดือนตุลาคมของทุกปี ผู้คนที่ศรัทธาก็จะพากันนุ่งขาวห่มขาว งดการบริโภคเนื้อสัตว์ แล้วเดินทางไปร่วมสวดมนต์บำเพ็ญทานยังโรงเจต่างๆ ทั่วจังหวัดชลบุรี หรือ อีกตัวอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนนั่นคือ คนเมืองชลมักเดินทางไปที่เขาสามมุข เพื่อสักการะ และขอพรจากเจ้าแม่สามมุข บริเวณเขาสามมุขซึ่งไม่ห่างจากหาดบางแสนและอ่างศิลา สองตัวอย่างนี้ คือความเชื่อของชาวจีนที่ผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกับความศรัทธาท้องถิ่น จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

แต่ปัญหาของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัดชลบุรี (กพยจ.) และคณะอนุกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัดชลบุรี (อกพยจ.) ได้ทำการเก็บรวบรวมสถิติและรายงานปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่จังหวัดชลบุรีพบว่าสถิติการกระทำความผิดในเด็กและเยาวชนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สร้างให้เกิดค่านิยมและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งนี้จากจำนวนการกระทำความผิดที่เพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่ามาตรการและแนวทางในการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่ผ่านมายังไม่

ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และจากจำนวนการกระทำความผิดที่เพิ่มขึ้นชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังประสบปัญหา ซึ่งในปัจจุบันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหารุนแรงและทวีสูงขึ้นอย่างน่าวิตกดังปรากฏให้เห็นตามสื่อต่าง ๆ เป็นวิกฤตทางสังคมที่ต้องดำเนินการแก้ไขและป้องกันอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นรากฐานการพัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

จังหวัดมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาโดยได้จัดทำห้องเจริญธรรม ประจำศาลากลางจังหวัดชลบุรี ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุให้พุทธศาสนิกชนกราบไหว้บูชา และใช้เป็นห้องปฏิบัติธรรมและฟังธรรมะจากพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจ จนถึงปัจจุบันมีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมโครงการแล้ว 4,699 คน (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2566) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการนำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนามาใช้ในแง่ของการปฏิบัติจะพบในแง่ของการปฏิบัติทางสังคมผ่านแนวคิด เช่น ก. หลักอุมคติ เป็นหลักในการเข้าวิถีชีวิตที่มีหลักศีลธรรมเป็นวิถีปฏิบัติ เพื่อลดความมนุษย์ (human need) และ ความโลภของมนุษย์ (human greed) จะพบได้จากการนำหลักสมาธิมาใช้ในการทำธุรกิจ ทุกคนที่ปฏิบัติตามรูปแบบนี้จะต้องมีการปฏิบัติธรรม มีการใช้สังคมใหม่นี้ จะพบได้ตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา มีผู้สนใจเข้าร่วมในธุรกิจร่วมในธุรกิจสมาธิและชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงสังคมบริโภคนิยมทำให้เกิดอิทธิพลต่อสังคมพุทธเช่นนี้ ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะรักษาสอดคล้องระหว่างความผูกพันและความจำเป็นในชุมชนที่ปฏิบัติตามแนวทางนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สังคมอุมคติแบบนี้ไม่อาจมีอยู่ในโลกที่เป็นจริงได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน เนื่องจากโลกมีอิทธิพลต่อชีวิตเรา เราจึงต้องการให้สิ่งนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์มิใช่เป็นโทษต่อตัวคุณ

ด้วยเหตุนี้เราจึงสนใจว่ากิจกรรมในทางโลกควรจะอยู่ในแนวทางที่ดีกับเรา ถ้าเราอยู่ในชุมชนหรือรัฐที่ไม่เป็นอุมคติ สังคมก็อาจจะส่งผลร้ายกับผลร้ายกับเรา ดังนั้น เราจึงต้องการสร้างรัฐหรือชุมชนที่เป็นอุมคติขึ้นมา (Linn, 2564) ข. หลักการดำเนินชีวิต อันเป็นหลักของภิกษุและภิกษุณี เป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่แบบเรียบง่าย อาศัยการให้ของศฤงคารมากกว่าจะประกอบอาชีพเพื่อประโยชน์ส่วนตัว บริหารของพระเน้นที่ประโยชน์ตามความจำเป็น (บริหาร 8) ในแง่ข้อเท็จจริงพระอาจจะมีผ้าเช็ดตัว มีร่ม กระเป๋า หนังสือ เครื่องเขียน นาฬิกา หรือแม้แต่รูปอาจารย์กรณีวิถีปฏิบัติในชีวิตสร้างขึ้นเพื่อให้ท่านได้รับโอกาสสำหรับสำหรับการพัฒนาจิตใจ มีเสรี ไม่คับแคบเหมือนชีวิตฆราวาส อีกอย่างคือ ความพึงพอใจทางสัมผัสที่ฆราวาสมีความพึงพอใจ ต้องจ่ายเพื่อสิ่งนั้น ฆราวาสต้องทำงานหนักเพื่อให้ได้สุขภาพดี แต่จะรู้สึกทุกข์ถ้าล้มเหลว และเป็นกังวลถ้าทุกอย่างไม่เป็นไปอย่างที่หวังมากกว่าจะสนใจเรื่องสุขภาพว่าจะแย่งลง หรือเกิดข้อติเตียน การอ่อนน้อมสำหรับชีวิตในภพใหม่ หลักการดำเนินชีวิตดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับหลักปัจเจกภาพ (individuality) และปัจเจกนิยม (individualism)

แนวคิดทั้งสองนี้ต่างกัน กล่าวคือ ปัจเจกภาพเป็นกระบวนการให้บุคคลคนหนึ่งเติบโตและเปลี่ยนแปลงตัวเอง ปัจเจกภาพพัฒนาบุคคลไปในทางที่จะเชื่อมประสานกับผู้อื่นอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อช่วยกันพัฒนาและเติบโตอย่างสร้างสรรค์เหมือนอย่างการสนับสนุนให้เกิดภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ส่วนปัจเจกนิยมเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหมกมุ่นกับตนเอง เป็นรากฐานของความเห็นแก่ตัว นำไปสู่การแตกสลายของผู้คนในสังคมบริโภคนิยม (Linn, 2564) การบ่มเพาะวิถีของการดำเนินชีวิตแบบเน้นจิตวิญญาณจึงเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดอิสรภาพทางความคิดและพัฒนาตนเองได้อย่างที่ตนเองควรจะเป็น

บทความวิจัยนี้จึงต้องการเสนอข้อมูลที่จะช่วยนำมาตัดสินใจความหมายของการสร้างเกณฑ์ที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานเพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เพื่อขับเคลื่อนความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้รับหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.38/2567 วันที่รับรอง 13 กุมภาพันธ์ 2567 มีหลักการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) ด้วยวิธีการศึกษา 2 แบบ คือ 1) การศึกษาเอกสาร (Documentary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ประกอบด้วย งานวิจัยวิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานองค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา รูปแบบจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น 2) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) เป็นการศึกษาพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) กระบวนการกลุ่ม (group process)

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร/พื้นที่วิจัย

2.1 ประชากรในการศึกษาเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

- กลุ่มผู้นำและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ตัวแทนพระพุทธศาสนา จำนวน 8 ท่าน
- กลุ่มผู้นำทางด้านสังคมและการเมือง ได้แก่ ตัวแทนทางด้านสังคมและการเมือง จำนวน 4 ท่าน
- กลุ่มผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ตัวแทนทางด้านเศรษฐกิจ จำนวน 4 ท่าน
- กลุ่มผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ ตัวแทนทางการศึกษา จำนวน 4 ท่าน
- กลุ่มผู้นำทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ตัวแทนทางด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 ท่าน

2.2 พื้นที่การวิจัย ได้แก่ 1) สำนักงานเทศบาลตำบลบางละมุง 2) สำนักงานเทศบาลเมืองบ้านบึง 3)

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี 4) สำนักงานวัฒนธรรมเมืองพัทยา

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้นำทางด้านสังคมและการเมือง กลุ่มผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มผู้นำทางการศึกษา กลุ่มผู้นำทางด้านสิ่งแวดล้อม ตัวแทนพระพุทธศาสนา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และกิจกรรมกลุ่ม (Group Process) เพื่อค้นหารูปแบบและการขับเคลื่อนหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ คือ

4.1 เก็บข้อมูลเชิงเอกสารนั้นเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิจากแหล่งวิจัย เช่น ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

4.2 เก็บข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และกระบวนการกลุ่ม แล้วทำการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อค้นหาตัวชี้วัดในการสร้างหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์และสรุปผล

เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วก็จะนำข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิดเรื่ององค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา จากเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม รูปแบบการพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และนำข้อมูลที่ได้มาหารูปแบบความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน จากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้จัดระบบหมวดหมู่ของการวิเคราะห์เรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อขับเคลื่อนความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่า องค์ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบจริยศาสตร์ ประกอบด้วย ก. องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย การกระทำที่ดี (กุศล) และไม่ดี (อกุศล) เป็นศูนย์กลางของจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา โดยกุศลมีรากฐานจากหลักการสามประการ คือ อโลภะ (ไม่โลภ) อโทสะ (ไม่โกรธ) และอโมหะ (ไม่หลง) ซึ่งสาเหตุให้เกิดกรรมดี ในขณะที่อกุศลมีรากฐานจาก โลภะ (โลภ) โทสะ (โกรธ) และโมหะ (หลง) (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ที.ม.; 10/186/228) ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกรรมไม่ดี ข. องค์ประกอบรองประกอบด้วย ความชั่วหรืออกุศล ถือเป็นองค์ประกอบรอง เนื่องจากพุทธจริยศาสตร์เน้นการทำความดีเป็นหลัก หากไม่สามารถทำได้ ก็ไม่ควรทำชั่ว ซึ่งอกุศลกรรมเกิดจากแรงจูงใจที่ประกอบด้วยกิเลส การกระทำที่ขัดกับหลักธรรมและวินัย และผลกระทบที่นำไปสู่ความทุกข์ 2) องค์ประกอบทางสังคมและการเมือง คือความเสมอภาค สิทธิ และเสรีภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญในมิติทางสังคมและการเมือง พระพุทธศาสนามองว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตน และกรรมนั้นเป็นตัวกำหนดสถานะทางสังคม แต่ก็ยอมรับในหลักความเสมอภาค โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนพึงมี 3) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ คือ เศรษฐศาสตร์ของคณะสงฆ์เน้นการดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายและพึ่งพาปัจจัยภายนอกให้น้อยที่สุด โดยเน้น "ชีวิตที่มีศีลธรรม" มากกว่า "ชีวิตที่ดี" ซึ่งเน้นความสุขสบายทางวัตถุ 4) องค์ประกอบทางการศึกษา คือ การศึกษาในพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถแยกแยะความดีความชั่วและเลือกกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง การศึกษาควรลด "ตัวกู-ของกู" หรืออัตตา ซึ่งเป็นสาเหตุของความทุกข์ ส่วนคุณค่าจริยศาสตร์ ประกอบด้วย 1) คุณค่าด้านความจำเป็น คือคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ซึ่งอาจมีคุณค่ามากกว่าแค่การบริโภค หากพิจารณาในแง่ของการบำรุงร่างกายให้แข็งแรง 2) คุณค่าด้านหน้าที่ คือ คุณค่านี้เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ในสังคม เช่น หน้าที่ของครูคือการสอน ซึ่งสร้างคุณค่าให้กับตนเองและสังคม (พุทธทาสภิกขุ, 2550)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า เกณฑ์ทางจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 1) เกณฑ์แบบสัมพัทธ์ เป็นการการตัดสินแบบปัจเจกบุคคลที่เสนอว่า ความดีขึ้นอยู่กับสถานะของปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้องในการกระทำ เช่น ผู้ให้และผู้รับในการให้ทาน แม้เจตนาดี แต่หากผู้รับไม่ดี ผลที่ได้อาจไม่ดีตามไปด้วย และการตัดสินแบบสังคมที่เสนอว่า สังคมเป็นผู้กำหนดว่าอะไรดีไม่ดี ซึ่งอาจไม่ตรงกับหลักกรรมในศาสนา บทบัญญัติเหล่านี้เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและบริบทของสังคม 2) เกณฑ์แบบสัมบูรณ์ เกี่ยวข้องกับหลักกรรมนิยามอันเป็นกฎแห่งกรรมที่ว่า การกระทำใดนำไปสู่ผลแบบนั้น เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นกฎธรรมชาติที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง และจิตนิยามที่กล่าวถึงกฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต จิตที่เป็นกุศลต้องถูกควบคุมไม่ให้เกิดอกุศล เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับกรรมนิยาม เกณฑ์จริยศาสตร์จึงพิจารณาว่าความดีในพุทธศาสนามีทั้งมิติสัมพัทธ์และสัมบูรณ์ เป็นการระบุถึงการที่ปัจเจกบุคคลกับสังคมมีบทบาทในการกำหนดความดี แต่ต้อง

ไม่ขัดกับกฎธรรมชาติหรือเป้าหมายสูงสุดคือการพ้นทุกข์ ไม่ใช่เพียงความสำเร็จทางโลก แต่ต้องอาศัย บทบัญญัติทางสังคมเป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด ไม่ใช่เป้าหมายในตัวเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ขับเคลื่อนความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนายั่งยืน พบว่า 1) ความสัมพันธ์ของจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนายั่งยืนทางกายภาพและจิตใจ ที่พิจารณาผ่านการเปลี่ยนแปลง ค่านิยมและความท้าทายในการพัฒนายั่งยืน สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยม โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความสำคัญกับวัตถุและความสำเร็จทางวัตถุมากกว่าคุณธรรม จริยธรรม และการทำความดี เพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นค่านิยมที่คนรุ่นก่อนยึดถือ และความขัดแย้งระหว่างความดีและความถูกต้อง อันมาจากการที่ผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจมักเผชิญกับสถานการณ์ที่ความดีและความถูกต้องอาจไม่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม อีกทั้งความขัดแย้งระหว่างความดีส่วนบุคคลและความดีในระดับสังคม ซึ่งต้องพัฒนายั่งยืนต้องคำนึงถึงทั้งความดีส่วนบุคคลและความดีในระดับสังคม โดยหาจุดสมดุลที่เหมาะสม อีกทั้งต้องมีการตีความใหม่ในค่านิยมบางอย่าง เช่น "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" อาจถูกตีความผิดไปโดยเน้นที่ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม เช่น เงินทอง และตำแหน่ง มากกว่าผลตอบแทนที่เป็นนามธรรม เช่น สุขภาพใจ ความสงบ และความเจริญทางจิตใจ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างความดีกับหน้าที่ ในบางสถานการณ์ ความดีอาจขัดแย้งกับหน้าที่ ซึ่งทำให้เกิดความยากลำบากในการตัดสินใจและการปฏิบัติ และ 2) ความสัมพันธ์ของจริยศาสตร์กับการส่งเสริมการพัฒนายั่งยืนทางด้านความรู้ อันเป็นบทบาทของศาสนา และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนายั่งยืน เนื่องจากพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต และควรมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษาดูอย่างให้วัดและศาสนาสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาสังคมได้ มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา ฉันทะ วิริยะ สติปัญญา และหลักการอื่นๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการพัฒนายั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ได้ผลสรุปเป็นประเด็นๆ ดังนี้

1. องค์ประกอบและคุณค่าจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่า องค์ประกอบหลักประกอบด้วยกรรมที่ดี (กุศล) และไม่ดี (อกุศล) เป็นศูนย์กลางของจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนา โดยกุศลมีรากฐานจากหลักการสามประการ คือ อโลภะ (ไม่โลภ) อโทสะ (ไม่โกรธ) และอโมหะ (ไม่หลง) ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกรรมดี ในขณะที่อกุศลมีรากฐานจาก โลภะ (โลภ) โทสะ (โกรธ) และโมหะ (หลง) ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกรรมไม่ดี และองค์ประกอบรองประกอบด้วยความชั่วหรืออกุศล ถือเป็นองค์ประกอบรอง เนื่องจากพุทธจริยศาสตร์เน้นการทำความดีเป็นหลัก หากไม่สามารถทำดีได้ ก็ไม่ควรทำชั่ว ซึ่งอกุศลกรรมเกิดจากแรงจูงใจที่ประกอบด้วยกิเลส สอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรีคัมภีร์ญาณได้เสนอกรอบจริยศาสตร์ในคัมภีร์

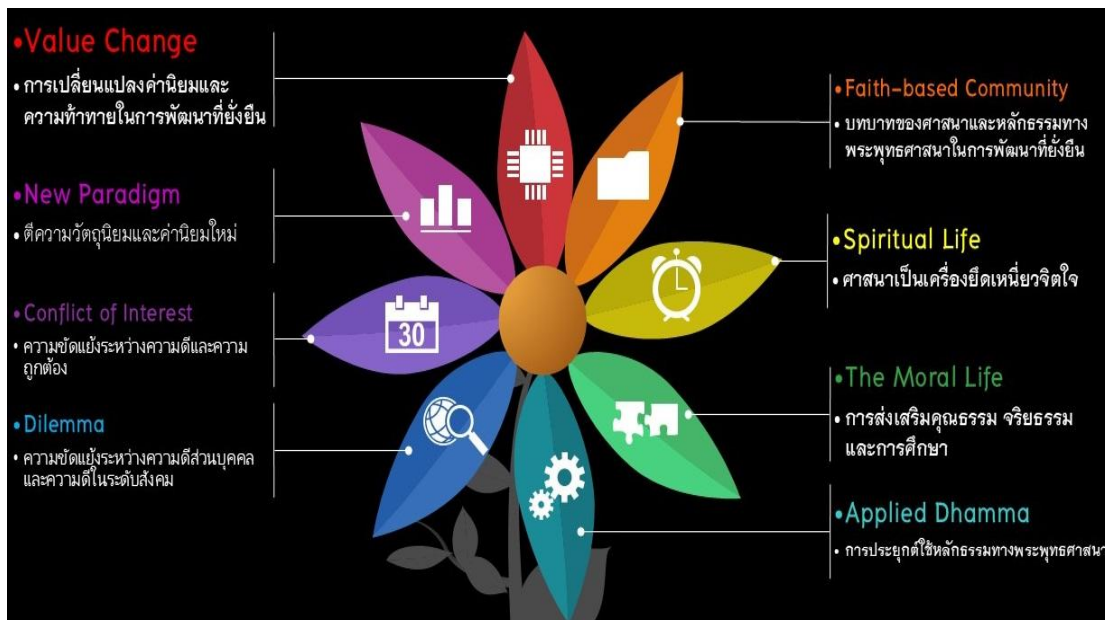
พุทธจริยศาสตร์ เริ่มจากแนวคิดพื้นฐานตั้งแต่เรื่องชีวิตทัศน์ ไปจนถึงพุทธจริยศาสตร์ที่เป็นทั้งคุณธรรมและจริยธรรม เช่น เรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ ทศบารมี เป็นต้น และเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมจากมุมมองปรัชญาตะวันตกและแนวทาง ประนีประนอม กรอบหลักในการวิเคราะห์สำคัญที่ใช้ เช่น ภิกขุปาติโมกข์ เบญจศีล อุโบสถศีล ศีล 10 นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการทฤษฎีจริยศาสตร์ด้วย (พระศรีคัมภีร์ญาณ, 2554)

2. หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า เกณฑ์จริยศาสตร์จึงพิจารณาว่าความดีในพุทธศาสนามีทั้งมิติสัมพัทธ์และสัมบูรณ์ เป็นการระบุถึงการที่ปัจเจกบุคคลกับสังคมมีบทบาทในการกำหนดความดี แต่ต้องไม่ขัดกับกฎธรรมชาติหรือเป้าหมายสูงสุดคือการพ้นทุกข์ ไม่ใช่เพียงความสำเร็จทางโลก แต่ต้องอาศัยบทบัญญัติทางสังคมเป็นเครื่องมือช่วยให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพงศ์รัช กุรัตนธรรมาและคณะ ได้อธิบายถึงการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมไว้ในแง่ของการนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยได้เสนอแนะการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่คนในชุมชนให้ความเลื่อมใสศรัทธา นับถือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หากมีปัญหาขึ้นในชุมชน คนในชุมชนจะได้นำหลักธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ณัฐพงศ์รัช กุรัตนธรรมา และคณะ, 2560)

3. การขับเคลื่อนความสัมพันธ์หลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต และควรมีการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษาดูด้วยการให้วัดและศาสนาสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาสังคมได้ มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา ฉันทะ วิริยะ สติปัญญา และหลักการอื่นๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานันทกรณ ปิยภาณี, ดร.และคณะ ได้เสนอจริยธรรมเชิงสังคม คือการให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข หรืออีกอย่างคือเพื่อป้องกันไม่ไห้คนในสังคมคนใดคนหนึ่งสร้างความเดือดร้อนได้ ศีลหรือวินัยคือเนื้อหาของกฎทางจริยธรรมเชิงสังคมนั่นเอง และจริยธรรมส่วนบุคคล เป็นระบบความเชื่อส่วนบุคคลที่สอดคล้องกับการนับถือศาสนานั้นๆ เช่น เชื่อเรื่องกรรมและสังสารวัฏและนิพพาน ก็จะหาวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงเป้าหมายสูงสุด เช่น การปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 เป็นต้น จริยธรรมแบบนี้จะวางบนฐานความเชื่อที่เรามีต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อเรื่องโลกหน้ามีจริง นิพพานมีจริง แต่ความเชื่อแบบนี้เป็นความเชื่อส่วนบุคคล (พระมหานันทกรณ ปิยภาณี และคณะ, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ได้้องค์ความรู้ใหม่ที่น่าสนใจเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนดังนี้

ภาพประกอบ 1: การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิด

ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากภาพอธิบายได้ว่า การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้

1. Value Change การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและความท้าทายในการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยม โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความสำคัญกับวัตถุและความสำเร็จทางวัตถุมากกว่าคุณธรรม จริยธรรม และการทำความดีเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นค่านิยมที่คนรุ่นก่อนยึดถือ

2. New Paradigm ทัศนคติค่านิยมและค่านิยมใหม่ ค่านิยมบางอย่าง เช่น "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" อาจถูกตีความผิดไปโดยเน้นที่ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม เช่น เงินทอง และตำแหน่ง มากกว่าผลตอบแทนที่เป็นนามธรรม เช่น ความสุข ความสงบ และความเจริญทางจิตใจ

3. Conflict of Interest ความขัดแย้งระหว่างความดีและความถูกต้อง ผู้นำและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจมักเผชิญกับสถานการณ์ที่ความดีและความถูกต้องอาจไม่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวม

4. Dilemma ความขัดแย้งระหว่างความดีส่วนบุคคลและความดีในระดับสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงทั้งความดีส่วนบุคคลและความดีในระดับสังคม โดยหาจุดสมดุลที่เหมาะสม ในบางสถานการณ์ความดีอาจขัดแย้งกับหน้าที่ ซึ่งทำให้เกิดความยากลำบากในการตัดสินใจและการปฏิบัติ

5. Faith-based Community ชุมชนแห่งศรัทธา บทบาทของศาสนาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. Spiritual Life ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ศาสนามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต

7. The Moral Life การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการศึกษา วัดและศาสนาสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาสังคมได้

8. Applied Dhamma การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรสิกขา ฉันทะ วิริยะ สติปัญญา และหลักการอื่นๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุป

การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมาจากการเข้าใจคุณค่าจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนาครอบคลุมมิติต่างๆ ได้แก่ ความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพ เศรษฐกิจ และการศึกษา หลักความเสมอภาคในพระพุทธศาสนาเริ่มต้นจากหลักเสรีภาพที่ทุกคนมีสิทธิในการเลือกและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักกรรม ขณะเดียวกันการพัฒนาเกณฑ์ทางจริยศาสตร์ในพระพุทธศาสนามีทั้งแบบสัมพัทธ์และแบบสัมบูรณ์ เกณฑ์แบบสัมพัทธ์ พิจารณาความดีและความชั่วตามบริบทและวัฒนธรรม ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและยุคสมัย เกณฑ์แบบสัมบูรณ์ ยึดตามหลักกรรมและจิตนิยาม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่ไม่เปลี่ยนแปลง การกระทำที่ดี (กุศล) ย่อมนำไปสู่ผลที่ดี ในขณะที่การกระทำที่ไม่ดี (อกุศล) ย่อมนำไปสู่ผลที่ไม่ดี และที่สำคัญการพัฒนานั้นต้องโยงไปหาการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาทางกายภาพ จิตใจ และความรู้ การพัฒนาที่ยั่งยืนทางกายภาพและจิตใจต้องคำนึงถึงทั้งความดีส่วนบุคคลและความดีในระดับสังคม ศาสนามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต การพัฒนาที่ยั่งยืนทางความรู้เน้นการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถแยกแยะความดีความชั่วและนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม การนำหลักพุทธศาสนามาปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับบุคคล กาลเทศะ และสถานการณ์ การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนากาย (ศีล) จิต (สมาธิ) และปัญญา ตามหลักไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักเกณฑ์ทางจริยศาสตร์บนฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนถือเป็นพื้นฐานในการมูลค่าให้กับส่วนอื่นๆ และทำให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่เศรษฐกิจและการเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งในระดับครอบครัวจนถึงประเทศชาติ จึงถือเป็นความจำเป็นที่ทั้งภาครัฐและชุมชนจะต้องเห็นความสำคัญ และช่วยกันรณรงค์ให้เกิดขึ้น ฉะนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรตระหนักและหามาตรการในการรักษาด้วยการออกนโยบายเพื่อป้องกันและแก้ไข ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องฝ่ายวัฒนธรรม ควรวางรูปแบบการจัดการสานเสวนาระดับชุมชนและระดับชาติ อย่างเป็นระบบ เข้าไปตรวจสอบและเสนอแนะวิธีการที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมให้มีราคาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชนในพื้นที่ ไม่ให้เยาวชนออกมาอยู่ชุมชนเมือง ซึ่งจะยิ่งทำให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาแต่ขาดการสืบสานให้เกิดมูลค่าได้อย่างน่าเสียดาย อีกทั้งต้องประชาสัมพันธ์ให้สังคมร่วมรับรู้ถึงวัฒนธรรมเหล่านี้ว่าเป็นสมบัติของชาติต่อไป ฝ่ายการศึกษา ควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความเข้าใจด้านวัฒนธรรม ประเพณี พระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐาน อีกทั้งรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสม ฝ่ายมนุษย์และสังคม ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารเรื่องวัฒนธรรม ประเพณีในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารจัดการ การพัฒนาสินค้าและการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนวัฒนธรรมอื่น และบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้ในการอนุรักษ์รักษาในภาพรวมของประเทศไทยต่อไปและฝ่ายพระสงฆ์ ควรแนะนำและให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม ประเพณีของคนไทย มุ่งองค์ความรู้ทั้งในแง่ของหลักธรรมและจริยธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในวิถีการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นหัวข้อเกี่ยวกับ

2.1 การบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในสังคมไทย

2.2 การขับเคลื่อนหลักพุทธจริยศาสตร์ในสังคมและการเมืองเพื่อสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้

บรรณานุกรม

- ณัฐพงศ์ธัช กุรัตนธรรมาและคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น. พระศรีคัมภีร์ญาณ. (2554). การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานันทภรณ์ ปิยาภาณี และคณะ. (2554). พุทธจริยธรรมกับแนวทางการแก้ปัญหาการอุ้มบุญในสังคมไทย, รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พุทธทาสภิกขุ. (2550). *ตัวกู-ของกู ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2543). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักงานจังหวัดชลบุรี. (2566). *ข้อมูลพื้นฐานแผนการพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัดและการดำเนินงานตามนโยบายสำคัญ*. สืบค้น 13 พฤศจิกายน 2566 จาก <http://103.28.101.10/briefprovince/filedoc/20000000.pdf>.
- อมตยา เชน. (2562). *จริยเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ซอลท์ พับลิชชิง.
- Bal, M. (2005). *Postmodern Theology as Cultural Analysis. The Blackwell Companion to Postmodern Theology, Edited by Graham Ward*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Kung, H. (1990). *Global Responsibility*. London: Routledge.
- Linn, V. (2564). *The Buddha on Wall Street* [พระพุทธเจ้ามองวอลล์สตรีท ทูนิยมมีปัญหอย่างไรและเราจะทำอะไรได้บ้าง]. แปลโดย นันทวิทย์ พรพิบูลย์. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- Zald, M. N., & McCarthy, J. D. (1986). *Religious Groups as Crucibles of Social Movements, In Social Movements in an Organizational Society: Collected Essays*, New Brunswick: Transaction.